

Språkpolitikk og (u)synleggjering i det semiotiske landskapet på Universitetet i Tromsø

Åse Mette Johansen og Tove Bull
Universitetet i Tromsø

Samandrag

I denne artikkelen analyserer vi det semiotiske landskapet som famnar om og er ein del av *staden* Universitetet i Tromsø (UiT), inkludert Universitetssykehuset Nord-Norge (UNN). Analysen bygger på eit todelt datamateriale som omfattar fotografi frå universitetsområdet i tillegg til relevante dokument om språklovgjeving og andre offisielle vedtak om språkbruk. Dei aktuelle språka er norsk (bokmål og nynorsk), nord-samisk, engelsk og kvensk/finsk. I tillegg blir ymse slag visuelle symbol underkasta analyse. Også kunstnarleg utsmykking blir kort omtala. Vi viser korleis synleggjering av ulike språk på UiT er eit resultat av språkpolitikk på ulike nivå, men også er påverka av meir implisitte faktorar som lokale og nasjonale språkhierarki og, ikkje minst, konstruksjonen av ein regional institusjonsidentitet som blir uttrykt gjennom det semiotiske landskapet meir generelt. Som ramme rundt denne analysen gjer vi dessutan ein ekskurs til det som i 2011 utløyste ein intens debatt i Tromsø kommune, nemleg spørsmålet om kommunen burde eller ikkje burde bli innlemma i forvaltningsområdet for samisk språk. Den måten denne problemstillinga er blitt takla på av politiske organ i kommunen, og ikkje minst debatten om den i medieoffentlegheita, står i skarp kontrast til den fleirspråklege freden som omgjev universitetet og universitetssjukehuset.

1. Innzooming: ein by, eit universitet, ei problemstilling

Gjennom dei siste 40 åra har folketalet i Tromsø vakse meir enn i nokon annan småby i Nord-Norge. Byen har no (2012) meir enn 70 000 innbyggjarar og er den største i landsdelen. For ein del er det etableringa av Universitetet i Tromsø (UiT) i 1968 som er grunnen til denne veksten. Folk frå 142 land bidrar til det kulturelle og lingvistiske mangfaldet som i dag kjenneteiknar Tromsø. Per 1. januar 2012 budde det til dømes 6641 innvandrar eller norskfødde med innvandrarforeldre i byen. Russarar, svenskar, tyskarar, polakkar og finlendarar utgjer dei fem største gruppene, men nær halvparten av innvandraraner kjem frå ikkje-vestlege land. Inkludert i det fleirspråklege og fleirkulturelle Tromsø er også ei nokså stor gruppe samar og ei gruppe kvenar. Talgrunlaget for dei historiske minoritetane er – som i Norge generelt – usikkert og manglande, men vi veit iallfall at det i 2009 var 994 personar i Tromsø kommune med stemmerett ved sametingsval (Solstad et al. 2012:103). På dette grunnlaget er altså Tromsø ein møteplass for det vi kan kalle gammal eller tradisjonell fleirspråklegheit på den eine sida og nyare former for fleirspråklegheit på den andre.¹

¹ Om ikkje anna er nemnt, er tala i avsnittet frå SSB og Tromsø kommune sine nettsider.

At Tromsø er ein internasjonal by og eit nordleg kunnskapssentrum, handlar om meir enn tørre fakta. Dette er nemleg også blitt særskilte viktige element i Tromsø-identiteten slik den ofte blir presentert i folkelege diskursar om dei positive kvalitetane ved byen. Vi ser det til dømes i desse linene frå boka *Tromsø. En kjærlighetserklæring i bilder og ord*:

Tromsø – porten til Arktis. Ishavsbyen. Ishavskatedralen. Universitetsbyen. Fredsbyen. Miljøbyen. Byen med det varme hjarta. Den fleirkulturelle byen. Eithundreogtjue ulike nasjonalitetar. Den antirasistiske byen. Urfolksbyen. Nordens Paris. Lysløypebyen. Idrettsbyen. Landsdelens hovudstad. Byen der hav og fjell møtest. Polarforskningsbyen. OL-byen? Bonar og byfolk. Nordlendingar og søringar. Ei herleg blanding av ulike menneske. Ein romsleg by. (Mjøs 2003)

Denne hyllesta er no ti år gammal. På visse område veit vi i dag meir. Tromsø blei ikkje OL-by, korkje i 2014 eller i 2018. Verre er det nok at mange samar dei siste par åra har opplevd at karakteristikkar som “byen med det varme hjarta”, “den antirasistiske byen” og “ein romsleg by” har vist seg å vere misvisande merkelappar på Tromsø. Bakgrunnen for dette skal vi komme tilbake til. Først skal vi snevre inn fokuset og presentere temaet og problemstillinga som ligg til grunn for denne artikkelen:

Vi vil sjå nærmare på *staden* Universitetet i Tromsø (universitetsområdet i Breivika), inkludert Universitetssykehuset Nord-Norge (UNN Tromsø) nord på Tromsøya. Eller uttrykt litt annleis: Vi vil underkaste det fysiske rommet som universitetet utgjer, semiotisk analyse. Nærmare bestemt vil vi komme inn på korleis universitetet og sjukehuset utnyttar dette rommet som semiotisk ressurs. Kimen til studien var eit ønske om å finne ut korleis norsk språkløvgjeving om urfolk og språklege minoritetar har sett spor etter seg i den måten universitetet og sjukehuset presenterer seg sjølve på, reint visuelt. Spørsmålet vi stiller, er i kva grad universitetet som stad, som visuelt rom, reflekterer noko fleiretnisk, fleirkulturelt og fleirspråkleg. Kort sagt: *Korleis skal vi tolke og forstå det semiotiske landskapet som Universitetet i Tromsø utgjer?* Dei relevante språka i denne samanhengen er begge dei norske standardane, bokmål og nynorsk, engelsk, samisk (i hovudsak nordsamisk) og kvensk/finsk².

UiT er med sine om lag 10 000 studentar og 2500 tilsette både i nordnorsk og norsk samanheng ein *stor* institusjon. Når ein inkluderer UNN

² Denne skrivemåten inneber *ikkje* at vi ikkje anerkjenner at kvensk og finsk er to separate språk. Det er meint som ein analytisk samlekategori i arbeidet fordi ein kan vente at eventuelle semiotiske referansar til finske og kvenske språk- og kulturelement til dels vil vere samanfallande.

med 4500 tilsette, blir omfanget enda større.³ Både storleiken i seg sjølv og den viktige funksjonen institusjonen har hatt i landsdelen og i Tromsø heilt frå etableringa i 1968, gjer at ein semiotisk landskapsanalyse er av spesiell interesse. Universitetet og sjukehuset er ramme for alskens arbeidsaktivitetar og eit mangfald av språklege praksisar. Tusenvis av menneske som til saman representerer svært varierende språk- og kulturbakgrunnar, oppheld seg her til dagleg. Vi tenkjer oss såleis at vi ved å analysere dette spesielle rommet kan lære noko om samanhengen mellom språkpolitikk og den statusen tradisjonelle minoritetsspråk har i Nord-Norge, og ikkje minst noko om korleis ein romleg sosio-semiotisk kontekst blir konstruert og såleis kjem til å indeksere status og maktforhold mellom dei gruppene som tradisjonelt har hatt heimvist i landsdelen (cf. Landry & Bourhis 1997:23).

Nedanfor vil vi først gjere greie for korleis dette prosjektet er rotfesta i det unge, men ekspanderande sosiolingvistiske forskingsfeltet som gjeld *lingvistiske landskap* (2). Vidare presenterer vi datamaterialet heilt kort (3). Deretter gjer vi ein liten avstikkar og skisserer innhaldet i ein etter kvart velkjent debatt frå medieoffentlegheita i 2011 som handla om innlemming av Tromsø kommune i forvaltningsområdet for samisk språk (4). Debatten har, som vi skal sjå, relevans for analysen vår og vice versa. Så kjem vi først inn på relevant lovgjeving og andre offisielle vedtak om språkbruk (5), før sjølve analysen av eit bildemateriale frå universitetsområdet står i fokus (6). Mot slutten samlar vi trådane gjennom oppsummering og konklusjon (7).

2. Forskingstradisjon, posisjonering og relevans

I grove trekk handlar forskning på lingvistiske landskap om å kartleggje og analysere: a) *kven* som plasserer b) *kva slags språklege uttrykk*⁴ c) *kor* og d) *korfor* (*ikkje*) (Marten et al. 2012:5). Interesse for dette tverrfaglege feltet har auka sterkt berre det siste tiåret (op.cit.:3). Eit banebrytande og mykje sitert arbeid på området er Landry & Bourhis' (1997) studie av korleis ulike gradar av etnolingvistisk vitalitet er spegla i lingvistiske landskap i Canada. Ikkje minst er definisjonen deira av forskingsobjektet (Landry & Bourhis 1997:25) blitt ein gjengangar i seinare analysar:

³ Kommunikasjonssenteret på UNN opplyste per e-post den 15. november 2012 at nøkkeltala for 2011 viser 332 356 polikliniske konsultasjonar og over 6000 årsverk til saman på alle UNN-sjukehusa frå Longyearbyen til Narvik. Talet på tilsette på UiT og UNN vil dessutan til ein viss grad vere overlappande i og med at mange UNN-tilsette, til dømes legar, òg er tilsette på UiT.

⁴ I den engelskspråklege referansen nyttar Marten et al. (2012) omgrepet *sign*, som jo kan tyde både '(semiotisk) teikn' og 'offentleg skilt'. Sjå også Backhaus 2007:4–5.

The language of public road signs, advertising billboards, street names, place names, commercial shop signs, and public signs on government buildings combines to form the linguistic landscape of a given territory, region, or urban agglomeration.

Dei tidlegaste undersøkingane av lingvistiske landskap tenderer mot å vere kvantitative kartleggingar av utandørs skilting i tråd med definisjonen ovanfor; dei fleste er opptatt av å telje førekomstar av skilt og språk innafør bestemte fysiske rom, *landskap*, som kan avgrensast på ulikt vis: ein bydel, ei gate, ein region osv. Skiljet mellom eit “ovanifrå-og-ned”-perspektiv og ei “nedanifrå-og-opp”-tilnærming er dessutan viktig, altså blir offentleg og privat skilting gjerne tolka dikotomisk fordi dei er initierte med utgangspunkt i ulike samfunnsnivå, verdisett og språkideologiar.

Metodane og teorigrunnet på fagfeltet er i rask utvikling. Etter kvart er det blitt vanlegare å bevege seg også innandørs for å samle inn data, og i tillegg har analysane fått ein meir kvalitativ karakter. Og empirien inkluderer ikkje berre observasjonar om skilting, men omfattar oftare andre typar data i tillegg, til dømes bakgrunnsintervju med ulike aktørar, dokument om språklvgjeving og observasjonar av talespråk. Dei seinare åra har ein registrert eit meir overordna perspektivskifte i arbeida. Dei grunnleggjande deskriptive, katalogiserande tilnærmingane er i ferd med å bli meir eller mindre erstatta av analysar av den diskursive konstruksjonen som eit lingvistisk landskap er, ein konstruksjon der ikkje minst språkpolitikk og språkideologiar står heilt sentralt (om desse tendensane, sjå til dømes Hult 2009, Pietikäinen et al. 2010 og Marten et al. 2012).

Eit landskap er i denne samanhengen følgjeleg noko meir enn den reint sanslege dimensjonen. Det er eit fysisk miljø som vi ser og beveger oss i, ei avgrensing for sosial og kulturell praksis, men det er dessutan “a symbolic system of signifiers with wide-ranging affordances activated by social actors to position themselves and others in that context” (Jaworski & Thurlow 2010:6). Å gå inn i landskapet som eksempelvis UiT utgjer, er å gå inn i eit fysisk avgrensa rom som representerer eit informativt og symbolsk system av mening. Skilting, kunst og arkitektur i dette landskapet består konkret av statiske storleikar. Samstundes representerer denne genuint stadlege dimensjonen noko dynamisk: Kontinuerleg kommuniserer bokstavar, bilde og bygg sentral informasjon til eit breitt publikum om kor ein kan finne rom, avdelingar og tenester, men òg noko om kva slags språkleg og kulturell profil universitetet og Nord-Norge har. Denne profilen er sjølvstakt *menneskeskapt*; det er ein sosial konstruksjon. Mindre sjølvstakt, kanskje, er profilen også *menneskeskapande* all den tid eit besøk i UiT-landskapet som ei *visuelt* meningsfull erfaring aktiverer ei

eller anna form for kontekstuell og sosial posisjonering, jamfør Jaworski & Thurlow-sitatet ovanfor.

Med andre ord er vi i denne studien ikkje berre opptatt av kva som styrer den (fleir)språklege utforminga av ymse skilt på UiT, men vi vil òg sjå litt på korleis den språklege dimensjonen står i ein dialog med andre diskursive modalitetar på universitetsområdet. Vi støttar oss derfor på Jaworski & Thurlows (2010:2) definisjon av eit *semiotisk landskap*: “[...] we [...] take *semiotic landscape* to mean, in the most general sense, any (public) space with visible inscription made through deliberate human intervention and meaning making.” Det er opplagt at den klassiske saussurske definisjonen av *teiknet*, som ein kombinasjon av ei materiell form som peikar på – eller *indekserer* – eit konseptuelt innhald, ligg til grunn for eit slikt perspektiv. Når det gjeld *indeksikalitet*, vil vi med støtte i Backhaus (2007:8) understreke at dette er eit kjenneteikn ved alle teikna vi studerer her; dei er alle kontekstavhengige i den forstand at dei er direkte knytta til dei romlege omgjevnadene dei inngår i.

Vi startar med ein heller vid definisjon av *teikn*. Det inneber at vi studerer språkval og språkbruk på skilt, men vi integrerer òg slikt som logoar, ulike symbol, kunst og utsmykking som er brukt til å profilere universitetet. Eitt spørsmål er eksempelvis om det finst medveten bruk av fargar eller andre symbol for å indeksere noko “samisk” eller “kvensk”, til dømes dei fire fargane i det samiske flagget (*figur 1*).

Figur 1: Det samiske flagget.

Vidare er landskapet vi her set under lupa, eller rettare sagt rettår kamera-linsa mot, mykje godt eit resultat av språkpolitiske avgjerder. Fordi universitetet er ein statleg institusjon, er dei teikna vi analyserer offentlege teikn, noko som ifølgje Kallen (2010:47) betyr at dei er “indexical of a nearly infinite number of other such signs, which point to unique places but exercise the single function of communication from the state to the public about state and territory.” Med andre ord nyttar vi ei ovanifrå-og-ned-tilnærming.

Rett nok er vi ikkje dei første til å undersøke samanhengen mellom språkpolitikk og utforminga av lingvistiske landskap i ein nord-norsk/samisk kontekst. Særleg relevant for oss er arbeida til Puzey (2007, 2009, 2012), som gjennom ei kvalitativ tilnærming mellom anna studerer den språkpolitiske bakgrunnen for innføring av samisk-norsk skilting ikkje berre i Tromsø, men òg i Gáivuotna-Kåfjord i Nord-Troms. Gáivuotna-Kåfjord blei som einaste Nord-Troms-kommune med i forvaltningsområdet for samisk språk da det blei oppretta i 1992, og denne innlemminga vekte sterke reaksjonar i delar av lokalbefolkninga i kommunen. Reaksjonane kom blant anna til uttrykk gjennom vandalisering av dei tospråklege kommuneskilta. Meir generelt presenterer også Pedersen (2009) ei undersøking av haldningar til bruk av samiske og kvenske stadnamn i Norge etter at lov om stadnamn tok til å gjelde i 1991.

Utanom dette er analysar av lingvistiske landskap i Norge, iallfall dei vi kjenner til, heller få: Pietikäinen et al. (2011) og Salo (2012) tar begge utgangspunkt i ei brei kartlegging av lingvistiske landskap i høvesvis sju og fire minoritetsspråklege samfunn i alle dei fire nasjonalstatane på Nordkalotten. Fleirtalet av desse samfunna er samiske, og materiale frå Karasjok blir analysert i begge publikasjonane. Linkola (2010) arbeider dessutan med eit doktorgradsprosjekt som handlar om samisk i språklege landskap i vidaregåande skole i Indre Finnmark. Utanfor ein samisk kontekst bør Stjernholm (2013) nemnast: Dette er ein samanliknande studie av lingvistiske landskap i Oslo med fokus på sosio-økonomiske skilnader mellom bydelane Grünerløkka i aust og Majorstuen i vest.

På bakgrunn av dette er studien vår meint å vere eit bidrag til forskingsfeltet som gjeld lingvistiske landskap i Norge. Meir spesifikt er den også meint å vere eit bidrag til forskinga på lingvistiske landskap i minoritetsspråksituasjonar, eit område som er relativt lite utforska ikkje berre her til lands, men også internasjonalt (Marten et al. 2012). Gjennom dette arbeidet ønskjer vi vidare å inkludere nye forskingsspørsmål og friske perspektiv i den sosiolingvistiske orienterte kontaktforskinga som gjeld språktilhøve i Nord-Norge, og framfor alt er blitt arbeidd fram ved Universitetet i Tromsø dei siste tiåra. Forholdet mellom majoritet og minoritet er per definisjon asymmetrisk. I eit moderne samfunn er det ikkje meir enn naturleg at den politiske kampen for strukturelle endringar som kan styrke og bevare minoritetsspråk, mellom anna er knytt til kombinasjonen av synlegheit og skriftlegheit i det offentlege rommet. I forlenginga av dette skal det også løftast fram at repertoaret av språk som er visuelt uttrykt i det offentlege, er alt anna enn naturleg. Det er eit resultat av strukturar som representerer makt og prestisje, i tillegg til forsøk på å utfordre desse strukturane. Forsking på lingvistiske landskap er i så måte

veleigna for å analysere desse særpolitisk ladde mønstra, “especially since issues of power and resistance are at the heart of its research agenda,” skriv Marten et al. (2012:1). Endeleg blei relevansen av studien vår styrka av mediedebatten om innlemminga av Tromsø i forvaltningsområdet for samisk språk som braut ut vinteren 2011. Denne debatten skal vi straks sjå nærmare på, men først presenterer vi datamaterialet heilt kort.

3. Datamaterialet

Utgangspunktet for analysen vår er eit todelt datamateriale. For det første har vi gått gjennom relevante lovtekstar og andre språkpolitiske avgjerder om skiltinga på UiT. For det andre har vi knipsa og analysert om lag 200 fotografi av offentlege skilt, kunst og arkitektur på universitetsområdet og UNN.⁵ Vi har gått kvalitativt og ikkje kvantitativt til verks i analysedelen. Målet vårt har altså vore å identifisere sentrale kjenneteikn ved utforminga av det visuelle landskapet på universitetsområdet og å forstå desse i lys av språkpolitikk og institusjonsidentitet.

Som tilsette ved UiT gjennom ei årrekke er det opplagt at vi kjenner forskingsobjektet godt, og at vi representerer eit slags “innanfrå-blikk”. Funna våre er filtrert gjennom dette blikket, der vi prøver å sjå på den velkjente arbeidsplassen vår med nye briller. Å tolke skiltinga på universitetsområdet i lys av problemstillinga vår er relativt uproblematisk. Verre er det å proklamere at vi representerer ei slags allmenn forståing av kva samisk og kvensk kunst og arkitektur er. Omgrepet “samisk kunst” er omdiskutert og flytande. Til dels handlar identifiseringa av desse objekta om motiv og materialval, men vi har heilt sikkert også vore styrt av kjennskap til kven kunstnarane er. Uansett går vi ut ifrå at det som konnoterer noko samisk eller kvensk for oss, gjer det for mange.

4. 2011: Debatt om plassen til samisk i det urbane rommet i Tromsø

Da vi starta ut med dette arbeidet, hadde vi ikkje planlagt å sjå på meir enn universitetet og sjukehuset, jamvel om det ville vore interessant å analysere heile bylandskapet i semiotisk perspektiv, eller for den del heile Tromsø kommune, som også omfattar rurale og grissgrendte strom. Men så skjedd det altså noko heilt i starten av prosjektet vårt, det vil seie ut på vinteren 2011. Ein intens debatt blussa opp i lokale og regionale media, ein debatt som greip rett inn i det temaet vi var i ferd med å arbeide med: det urbane språklandskapet i Tromsø. Denne debatten varte ved; tidvis var han svært intens, aggressiv og til dels rasistisk.

Bakgrunnen er denne: På slutten av førre kommunestyreperiode foreslo nokre Arbeidarparti-representantar at Tromsø kommune skulle søkje om å

⁵ Når ikkje anna er nemnt, er bilda tatt av Åse Mette Johansen i mai og juni 2011.

bli innlemma i det såkalla samiske forvaltningsområdet. Til no består dette området av ni kommunar. Ingen av dei er bykommunar. Desse kommunane har spesifikke plikter i høve til det samiske folket, ikkje minst når det gjeld samiske språk. Innanfor området er samisk offisielt språk på lik linje med norsk. Alle barn har rett til samiskopplæring, anten som første- eller andrespråk. Vel dei samisk som førstespråk, får dei all undervisning på samisk. Alle offentlege organ skal vere tospråklege; skriv du brev på samisk, har du krav på å få svar på samisk. All offisiell skilting skal òg vere tospråkleg.

Da forslaget kom opp, var det AP-ordfører i Tromsø kommune. Men både internt i AP og i byen vekte framlegget stor strid. Det er truleg liten tvil om at storparten av folk i Tromsø var imot forslaget. Allereie før kommunevalet truga opposisjonen med å trekkje søknaden om dei kom til makta ved valet hausten 2011. Og dei kom til makta. Søknaden blei trekt, og debatten blussa opp igjen. Hiss (2012a:115) illustrerer til dømes korleis talet på avisartiklar som omhandlar *samisk* og *Tromsø* eksploderer i avisene *Tromsø* og *Nordlys* i januar–mars, da debatten rundt forslaget var på sitt mest intense, og i november 2011, da søknaden blei trekt.

Figur 2: Språkpolitikk “nedanifrå-og-opp”: Klistremerke av utkast til tospråkleg kommuneskilt på søppelbøtte i Tromsø sentrum. Foto: Hilde Sollid, januar 2012.

Særleg utkastet til det tospråklege skiltet (figur 2) utløyste sterke kjensle-reaksjonar i mellom anna lesarbrevspaltene i avisene og på nettet (Hiss 2012b). Også rekkjefølgja av språka på skiltet verka provoserande. Reinen

i byvåpenet er gammal, det vil seie frå 1870. Brått var det fleire som argumenterte for å erstatte han òg med eit mindre samisk symbol. Mæhlum (2012:250) omtalar korleis dette symbolet tradisjonelt etter alt å dømme ikkje har blitt opplevd som ein sterk etnisk markør, men under Tromsø-saka blei altså byvåpenet aktivert som eit tydeleg samisk kultursymbol. Alt i alt er det vel heller ikkje til å unngå at mykje av det som har vore skrive i sinne og frustrasjon i mediedebatten er fullt av faktiske feil om den etnohistoriske bakgrunnen til byen og regionen. Framleis er det mange som ønskjetenkjer seg Tromsø som norsk, i notid så vel som i fortid.

Vi som var i ferd med å analysere det semiotiske landskapet til UiT, blei svært forundra over intensiteten i debatten, for, som vi skal sjå, signaliserer dette landskapet heilt andre etnopolitiske holdningar enn dei vi kunne lese ut av det rådande debattklimaet i 2011. UiT er godt integrert og – så langt vi veit – høgt respektert i byen. Frå 1990-talet har det aktivt prøvd å synleggjere seg, ikkje berre som ein institusjon som er *lokalisert* til Sápmi, men som ein institusjon som er *ein del av* Sápmi. Skilting på nordsamisk på offentlege bygg i Tromsø starta nærmare bestemt i 1991 med nybygget til UNN. Dette inneber at universitetet gjennom mange år har praktisert mykje av det regelverket som ville komme til å gjelde for Tromsø kommune om kommunen blei ein del av det samiske forvaltningsområdet. Så langt har universitetets semiotiske profil og praksis ikkje vore kontroversiell i det heile, verken på universitetet eller i byen. Snarare tvert imot: Vi har berre høyrte godord om korleis universitetet framstår som eit samla og tydeleg språkleg og semiotisk landskap. Ord som framsynt og rettferdig er ord som blir brukte for å karakterisere denne profilen.

UNN-lege, politiskar og Tromsø-profil Mads Gilbert kjem inn på dette i dokumentarfilmen *Tilbakeslaget. Tromsø og de fem hersketeknikkene*, signert Per Kristian Olsen (2012).⁶ Dokumentaren blei første gang sendt på NRK den 28. november 2012 og belyser Tromsø-debatten frå ulike vinklar. Gilbert seier:⁷

Det [UNN] ble skiltet på samisk, hele bygget. Det var ingen diskusjon. Og jeg har snakket med daværende utbyggingsdirektør Haldorsen, og vi har lett litt i arkivene. Og det var ingen politisk strid om at det bygget skulle skiltes på norsk og samisk. Det kosta mye penger. Vi måtte lage masse nye ord. Vi måtte hente inn språkkompetanse fra det samiske. Men det var jo en selvfølge at dette

⁶ Filmtittelen må sjåast i samanheng med dokumentaren *Vendepunktet. Miljøkampen som ble urfolkssak* frå 2011 som Per Kristian Olsen lagde om dei store ringverknadene av Alta-saka i 1981.

⁷ Sitatet inkluderer ikkje eit par avbrotne ytringar og gjentakingar.

felleseiet, denne velferdsstatens kronjuvel skulle i hvert fall være et signalbygg, at vi er i Sápmi, og det skal være likeverdighet. Når du leser *Nevrokirurgisk avdeling* på et skilt, så skal både lærerinnen fra Tromsø, drosjesjåføren fra Tana og reindriftssamen fra Kvaløya kunne identifisere det navnet på sitt eget språk.

Vi vil komme tilbake til denne slående diskrepansen mellom universitetet og byen. No går vi over til å sjå nærmare på relevant lovgjeving.

5. Relevant lovgjeving og andre offisielle vedtak om språkbruk

Det rettslege vernet for den historiske fleirspråklegheita representert i Tromsø er varierende i og med at samane og kvenane har ulik juridisk status i Norge. Samane er definerte som urfolk i samsvar med ILO-konvensjon nr. 169 som blei ratifisert i 1990. Det inneber at dei samiske språka her til lands – nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk – reint formelt har svært sterkt lovvern. Kvenane derimot er definerte som nasjonal minoritet, og kvensk har vore definert som nasjonalt minoritetsspråk i Norge sidan 2005. Dei språklege rettane til kvenane er i samsvar med Det europeiske charter for regional- eller minoritetsspråk og såleis ikkje like sterkt verna som dei til samane.

I 1990 fekk sameloven frå 1987 eit tillegg som ofte går under namnet språkloven. Her er dei språklege rettane til det samiske folket nedfelte. Paragraf 3-8 handlar om språkrettar i helsesektoren og slår fast at alle som ønskjer å bruke samisk i lokale og regionale offentlege helseinstitusjonar innan forvaltningsområdet, har rett til det. Såleis er UNN underlagt denne paragrafen og må syte for å ha samiskkyndige tilsette som kan ivareta samiskspråklege pasientar sine behov.

UiT som heilskap er nemnt eksplisitt i forskrifta til lova og er underlagt fleire av føresegnene og påboda i paragraf 3. Universitetet har dessutan ein eigen samisk strategiplan og ein eigen handlingsplan for samisk språk. I tillegg er samisk språk nemnt i dei språkpolitiske retningslinene som blei vedtekne i 2007. Her heiter det: “Samisk og norsk er likestilte offisielle språk ved UiT. Samisk språk skal derfor likestilles med norsk så langt dette er praktisk og faglig mulig.” Handlingsplanen for samisk språk blei utarbeidd for at universitetet skulle kunne ivareta dei pliktene det blei pålagt i og med at språkparagrafen i sameloven tok til å gjelde i 1992.

I sjølve arbeidet blei også synleggjering av samisk på UiT ei viktig målsetting. Andre viktige sider i handlingsplanen dreier seg om behovet for tilsette med samisk språkkompetanse og om behovet for informasjon og formidling på samisk. Skilting på samisk er nemnd eksplisitt i planen. Så frå nittiåra av har universitetet gradvis blitt meir eller mindre konsekvent to- eller fleirspråkleg skilta.

6. Analyse av bildemateriale

6.1 Skilting

I dag er heile UiT skilta på norsk og samisk, og for ein del på engelsk. Institusjonen presenterer seg med andre ord som trespråkleg, noko vi til dømes kan lese ut av logoen til universitetet som er utforma på nordsamisk, norsk og engelsk (*figur 3*).

Figur 3: Det trespråklege universitetet:
UiT-logoen på nordsamisk, norsk og engelsk.

Av mange grunnar har prosessen med samisk skilting vore lang, og han har gjennomgått mange barnesjukdommar. I utgangspunktet fanst det ikkje samisk terminologi som dekte alle behov. Dette blei det ei oppgåve for dei tilsette på det daverande Samisk institutt å utvikle. Nils Jernsletten og Harald Gaski stod sentralt i dette arbeidet. I neste omgang skulle så termene godkjennast av Samisk språkråd. Ikkje nok med det, da den reint fysiske produksjonen av skilt kom i gang, blei det gjort ei rekkje feil. Produsentane kunne ikkje samisk, apostrofar og andre diakritiske teikn fekk innimellom noko lemfeldig behandling, og det blei også gjort andre språkfeil. Så fleire skilt måtte produserast på nytt og på nytt. Men det gjekk seg til. Og i dag blir den som besøker campus i Breivika, møtt med profesjonelt utførte skilt på standard nordsamisk og standard norsk, både utandørs og innandørs.

Universitetet har sjølv innført ei rekkje reglar for skilting av universitetsområdet. Når det gjeld *utandørs skilting*, skal alle skilt ved hovudinngangar vere på norsk og samisk, som skiltet på Naturfagbygget er døme på (*figur 4*), med informasjon på norsk i svart og på nordsamisk i blått. Samstundes ser vi at sjølve namnet på bygget er einspråkleg norsk. Særnamna er altså ikkje omsette, verken til samisk eller engelsk. Eit anna døme på det same viser hovudinngangen til sjukehuset, også det med informasjon på norsk og nordsamisk (*figur 5*). Utandørs er fakulteta og sentra skilta trespråkleg med bokmål først, så nordsamisk og til slutt på engelsk (*figur 6*).

SPRÅKPOLITIKK OG (U)SYNLEGGJERING I DET SEMIOTISKE LANDSKAPET
PÅ UNIVERSITETET I TROMSØ

Figur 4: Tospråkleg skilting på norsk og nordsamisk utandørs ved Naturfagbygget, UiT.

Figur 5: Tospråkleg skilting på norsk og nordsamisk utandørs på UNN.

Figur 6: Trespråkleg fakultetsskilt utandørs ved HSL-fak, UiT.

Engelsk er også brukt på meir spesielle skilt, som ved Geologivandrestien (figur 7). Overskriftene her er på norsk, samisk (i gult) og engelsk, mens resten av informasjonen er på berre norsk og engelsk. Det finst faktisk ikkje reglar for bruk av engelsk skilting ved UiT, så det kan sjå ut som om engelsk har ei form for meir eller mindre sjølvstilt implisitt posisjon når universitetet presenterer seg sjølv som ein internasjonal institusjon.⁸

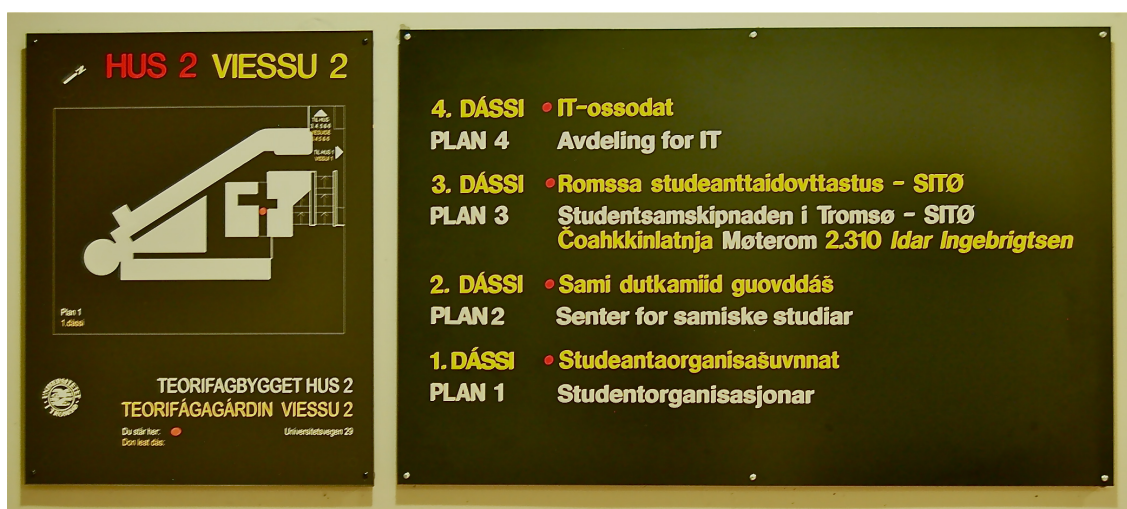
For *innandørs skilting* er det bestemt at alle orienteringstavler eller liknande i hovudvestibylane skal vere på samisk og norsk, slik som i hallen på Teorifagbygget, eit av dei nyaste bygga på campus, der bildet i figur 8 er henta frå. Den samiske teksten er i gult og kjem først (!), mens resten er på nynorsk. Fløyer i bygningar er òg skilta tospråkleg på UNN (figur 9). På sjukehuset er dessutan alle separate einingar og avdelingar skilta på to språk (figur 10). Alt i alt er norsk-samisk skilting meir systematisk gjennomført på sjukehuset enn på universitetet elles. Engelsk er dessutan nesten usynleg her. Vi tolkar dette som eit uttrykk for at den tospråklege skiltinga på sjukehuset har eit meir genuint informativt føremål enn på resten av universitetet, der samisk som eit *synleg* språk kanskje spelar ei meir symbolsk rolle, jamfør dømet i figur 7. I tillegg bør vi nemne at det berre er på universitetet utanfor sjukehuset at vi har observert bruk av nynorsk, nemleg i det nemnte Teorifagbygget.

⁸ UiT representerer for øvrig ikkje noko unntak frå den allmenne trenden i Skandinavia der engelsk blir promotert som lingua franca i forskning og høgare utdanning. For døme på høgare utdanningsinstitusjonar som faktisk beveger seg motstrøms på dette området, refererer vi til Bulls (2012) analyse av språkpolitikken ved Sámi allaskuvla i Kautokeino og Fróðskaparsetur Færoya på Færoyane.

SPRÅKPOLITIKK OG (U)SYNLEGGJERING I DET SEMIOTISKE LANDSKAPET
PÅ UNIVERSITETET I TROMSØ

Figur 7: Geologivandrestien, UiT. Overskriftene er på tre språk, men all annen informasjon er presentert berre på norsk og engelsk.

Figur 8: Skilting på nordsamisk (i gult) og nynorsk (i kvitt) på Teorifagbygget, UiT.

Figur 9: Tospråkleg skilting av fløy på UNN.

*Figur 10: Døme på tospråkleg skilting av avdeling på UNN.
Foto: Jan Fredrik Frantzen, UNN, 2011.*

6.2 Kunst og arkitektur

Analysen vår av skiltinga dokumenterer at UiT presenterer seg som dels to- og dels trespråkleg, men eit semiotisk landskap består av meir enn språk i strengt lingvistisk forstand. I tillegg til alt det som kan seiast å vere ei følgje av språklovgjeving og andre former for språkleg regulering, er det mange andre trekk ved det visuelle landskapet på UiT som konnoterer noko “samisk”, til dømes bygg, arkitektur og kunst. Vi skal sjå på nokre døme.

På universitetsplassen, som må seiast å vere universitetets sentrum, finn vi *Labyrint med lysbasseng* (figur 11) skapt av Guttorm Guttormsgaard. Labyrintsymbolet er viktig i kulturar verda over, òg i samisk kultur. Her finn vi dessutan *Árdna* (‘skatt’ eller ‘noko verdfullt’), eit samisk kulturhus som opna i 2004 (figur 12). Like ved er *Joho Niillas goahti* frå 1997 (figur 13), ein gamle oppkalt etter professor emeritus i samisk språk Nils Jernsletten, som gjekk bort i 2012. Joho Niillas er det samiske namnet hans. Som nemnt var Jernsletten sentral i det tidlege arbeidet med samisk skilting ved UiT. *Árdna* og gammen blir brukte til ulike arrangement og dannar eit sentrum i det samiske kulturlandskapet på universitetet. Tradisjonelle samiske bygningsmateriale og teknikkar blei brukte da desse to sterkt symbolske bygga blei reiste.

Figur 11: Labyrint med lysbasseng av Guttorm Guttormsgaard. Mellom Hovedgården til venstre og Statsarkivet i høgre bildekant kan ein skimte *Joho Niillas goahti* mellom trea (figur 13) og det grå taket på *Árdna* bak (figur 12). Foto: Torbjørn Andersen, 2005.⁹

⁹ *Arkitekturguide for Nord-Norge og Svalbard*: <http://www.ub.uit.no/baser/arkinord>

Figur 12: Árdna, det samiske kulturhuset på UiT.

*Figur 13: Joho Niillas goahti.
Gamme reist til ære for professor Nils Jernsletten i 1997, UiT. Árdna i bakgrunnen.*

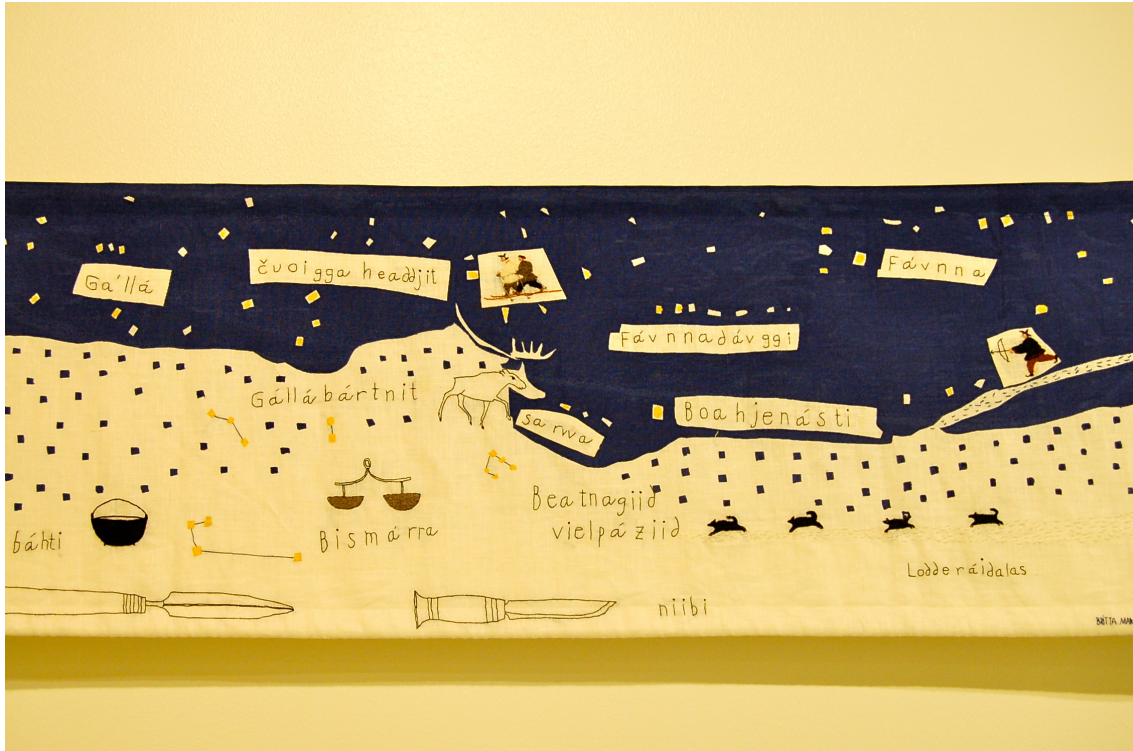
SPRÅKPOLITIKK OG (U)SYNLEGGJERING I DET SEMIOTISKE LANDSKAPET
PÅ UNIVERSITETET I TROMSØ

Så nokre innandørs eksempel på samisk kunst: I eit av dei viktigaste gjennomgangsområda mellom fakultet, Universitetsbiblioteket og ei rekkje auditorium og seminarrom finn vi eit langt veggbroderi og ulike skulpturar av to prominente samiske kunstnarar. Veggbroderiet i *figur 14* kan sjåast på som eit samisk svar på Bayeux-teppet. Det er designa og brodert av Britta Marakatt-Labba. Med sine 24 imponerende meter illustrerer broderiet i sirlig detalj ulike sider av samisk historie og kultur. I glasmontera er det utstilt arbeid av Iver Jåks som brukte materiale og teknikkar frå tradisjonelt samisk kunsthåndverk i modernistiske arbeid.

Figur 14: Brita Marakatt-Labbas 24 meter lange veggbroderi saman med skulpturar i stein, tre og bein av Iver Jåks i glassmontera. Teorifagbygget, UiT.

Figur 15 og *16* viser høvesvis detaljar frå Marakatt-Labbas broderi, vi ser at ho også tekstleggjer broderiet ved å brodere inn samiske ord, og eit nærbilde av ein av Iver Jåks' skulpturar av tre og reinbein. Det finst i tillegg ei rekkje andre døme på samisk kunst rundt omkring på universitetet. Dei vi har vist her, har det til felles at dei er plasserte i det vi kunne kalle kjerneområdet i det semiotiske landskapet som universitetet utgjer. Dei er alle i hallar, gangar, korridorar der hundrevis, for ikkje å seie tusenvis, av menneske passerer dagleg. Dette er sjølvsagt heilt medvete gjort. Med andre ord, det er viktig for UiT å signalisere samisk identitet overfor omgjevnadene sine.

Figur 15: Detalj frå Britta Marakatt-Labbas veggbroderi. Teorifagbygget, UiT.

Figur 16: Skulpturen *Vågar-horn* i tre og reinbein av Iver Jåks. Teorifagbygget, UiT.

6.3 Kvensk/finnsk

Det einaste kvenske innslaget vi har vore i stand til å oppdage, er eit kart som viser tradisjonelle kvenske stadnamn (*figur 17*).

Figur 17: Kart over Nord-Troms og Finnmark med kvenske stadnamn, teikna av Jens Stark.

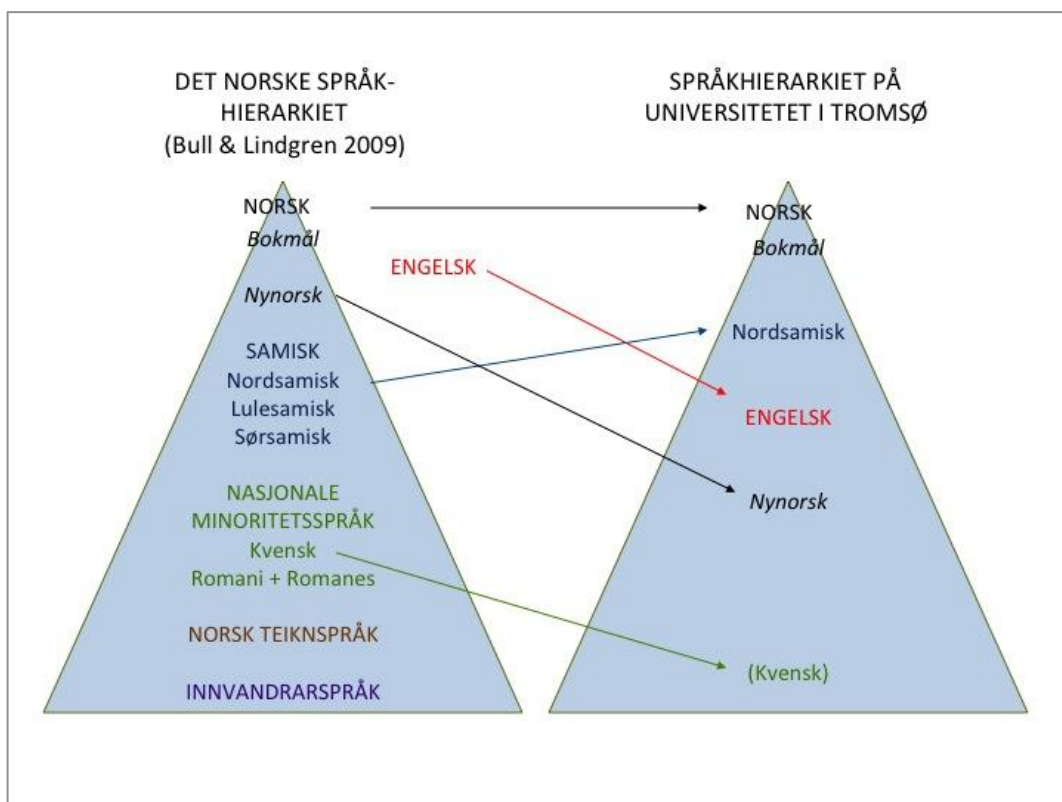
Det er knapt overraskande at ein av dei tilsette på finsk på UiT, førsteamanuensis Eira Söderholm, sjølv har vore aktivt involvert i kvalitets-sikringa av namnematerialet som kartet viser. Söderholm har dessutan vore sentral i det kvenske revitaliserings- og standardiseringsarbeidet dei siste åra. I motsetnad til samisk er altså kvensk språk og kultur knapt nok synleg på universitetet, og heller ikkje på UNN. Vi må konkludere med at kvensk ikkje er inkludert i det semiotiske rommet som universitetet utgjer.

6.4 Språkhierarkiet på Universitetet i Tromsø

Bull & Lindgren (2009) argumenterer for eit tentativt språkhierarki i Norge, slik vi ser det i trekanten til venstre nedanfor (*figur 18*). Dette hierarkiet baserer seg på formell språklovgjeving og lingvistisk praksis i dagens Norge. I trekanten til høgre presenterer vi språkhierarkiet for

universitetet vårt, basert på kor synlege ulike språk er i universitetets semiotiske rom. Som vi ser, blir det norske hierarkiet til dels utfordra av vår lokale kontekst i og med at nordsamisk faktisk har ein andreplass (etter norsk bokmål) i språkhierarkiet på universitetet.

Landskap kommuniserer. Kvensk er nasjonalt minoritetsspråk i Norge; det blir undervist i det som fag på universitetet på lik linje med finsk, men bortsett frå dette er språket og kulturen totalt usynleg. *Det* kan tolkast som eit uttrykk for den språkideologien og språkpolitikken universitetet står for og praktiserer. Kva for språk som blir inkluderte i eit spesifikt lingvistisk landskap, og kva for språk som blir ekskluderte, har sterke politiske implikasjonar. På UiT går grenselinja mellom samisk og norsk på den eine sida, som synlege språk, og kvensk og/eller finsk på den andre sida, som usynleg.

Figur 18: Det norske språkhierarkiet og språkhierarkiet på UiT.

7. Overblikk og konklusjon

Vi vil no vende attende til spørsmålet vi stilte innleiingsvis: Kva kjem det av at det fleirspråklege og fleirkulturelle semiotiske landskapet som universitetet representerer, blir oppfatta som positivt og rettvist, mens eit forslag om å innføre same prinsipp i byen og kommunen Tromsø er umåteleg kontroversielt? Det er ikkje utan vidare lett å svare på dette

spørsmålet, så vårt forslag til svar må sjåast på som det det er meint som, nemleg eit forslag. Vi trur at den sterke motstanden mot at Tromsø skal bli innlemma i det samiske forvaltningsområdet, har med identitet å gjere, nærmare bestemt den identiteten tromsøværingane tilskriv seg sjølve. Å akseptere det fleirspråklege og fleirkulturelle universitetet, inkludert sjukehuset, er å akseptere pluralistisk ideologi og dei språklege praksisane som følgjer av ideologien, på vegner av “dei andre”, studentar og tilsette frå kor som helst, ikkje minst frå resten av Nord-Norge der jo også dei samiske kjerneområda inngår. Ein som er fødd og oppvaksen i Tromsø, kan godt akseptere at universitetet og universitetssjukehuset har plikter og ansvar som rekk langt ut over Tromsø kommune. Byen er *vertsskap* for universitetet og sjukehuset; universitetet og sjukehuset representerer derimot ikkje det landskapet som utgjer Tromsøs semiotiske rom, altså det semiotiske landskapet som bybuaren lever i og identifiserer som sitt.

Så når det gjeld byen, stiller alt seg annleis. Byen utgjer det rommet som bybuaren lever i. Byen er *heim*, noko universitetet og sjukehuset aldri kan bli. Såleis trur vi at søknaden om å innlemme Tromsø i det samiske forvaltningsområdet har hatt sterk symbolsk verknad på den måten at det har truga identiteten til den enkelte innbyggjaren både som norsk, og kanskje enda meir: som ikkje-same. Mange av dei som oppfattar seg som norske og som har bakgrunn i Nord-Norge gjennom nokre generasjonar, har naturleg nok ein eller fleire samar i stamtavla si. Dette er ikkje like lett å akseptere for alle. Eit anna viktig poeng er at fenomenet *samisk by* truleg blir oppfatta som sjølvmotseiande. Samisk er per definisjon ein rural kategori! For tromsøværingane har det å ha langvarig familiebakgrunn i byen truleg vore nærmast ein garantert vaksinasjon mot kategorien samisk. Så da forslaget om å søke om innlemming i det samiske forvaltningsområdet kom opp, var det å sjå på som ein trussel mot byens identitet både som “norsk” og som “by” (sjå også Mæhlum 2012:250).

Puzey (2009) tar for seg dei store kontroversane rundt innlemming av Gáivuotna-Kåfjord i det samiske forvaltningsområdet i 1992, da kommunen blei landskjent som “skiltskyttarkommunen”. Han knytter òg skiltvandalismen til ein opplevd trussel mot eigen identitet (Puzey 2009:823):

If local identity in Gáivuotna-Kåfjord is contested, then this struggle could hardly be played out on a more symbolic arena than the sign that marks the municipal boundary, welcoming visitors and effectively proclaiming the name of the place in two languages.

Det same kan nok langt på veg gjelde for Tromsø, og det kan forklare den store merksemda som nettopp det tospråklege kommuneskiltet fekk da debatten var på sitt mest intense. Noverande FrP-medlem i byrådet i

Tromsø, Kristoffer Kanestrøm, ein av sigerherrane etter valkampen i 2011, seier i dokumentaren *Tilbakeslaget*: “Vi har vel alle lært noe av den debatten som har vært i etterkant. Men jeg tror at det at man dro det så langt og skulle ha samisk skilting overalt bidro til å gjøre folk provosert.” Paradoksalt nok er faktum det at ikkje berre UiT og UNN, men også Tromsø by langt på veg allereie *har* “samisk skilting overalt”, og denne skiltinga og profileringa av det samiske er i tillegg blitt innført utan nemneverdige diskusjonar.

Etter at samisk blei synleg gjennom skiltinga på sjukehuset i 1991, har nemleg språket blitt brukt på skilt på ei lang rekkje offentlege bygg i Tromsø. Da det nye rådhuset stod ferdig i 2005, blei det skilta innandørs på to språk på initiativ frå daverande AP-ordførar Herman Kristoffersen. Tospråkleg samisk-norsk skilting finn vi òg på dei fylkeskommunale institusjonane (til dømes på dei vidaregåande skolane), på tinghuset, på Hålogaland teater, på Alfheim stadion der TIL spelar heimekampane sine (og TIL-hengjarane trår til med ein joik i ny og ne!) og her og der rundt omkring i byen der “Park og vei-etaten” i Tromsø kommune har hengt opp diverse skilt (sjå til dømes *figur 19*).

Figur 19: Trespråkleg skilt i Kirkeparken midt i Tromsø sentrum.
Foto: Hilde Sollid, januar 2012.

Og da Tromsø søkte om å få arrangere Vinter-OL i 2018, var det med ein tospråkleg logo for Tromsø/Romsa 2018 og ein omfattande plan for korleis samisk kultur og språk skulle fremjast under leikane. Det er derfor ikkje rart at Puzey i 2007 samlar inn data om det lingvistiske landskapet i Tromsø, og tolkar dei i retning av at samisk etter dei harde konfliktane i Gáivuotna-Kåfjord no er i ferd med å vinne lokal aksept som symbolsk minoritetsspråk for Nordkalotten (Puzey 2012:132):

In practice, the gradual extension of bilingual signage to a variety of institutions and the increased use of bilingual corporate identities does show an increasing local acceptance of the role of Sámi as a minority language symbolic of the North Calotte region, following the earlier controversies over bilingual road signs in the peripheral municipality of Gáivuotna-Kåfjord.

Samstundes er det slik at vi må erkjenne at også Tromsø etter den seinare tids hendingar no er i ein slags tilstand av tapt uskuld og glans på dette området. Handlar dette om noko nytt eller om noko gammalt?

Mæhlum (2012:249) konkluderer med at tilbakeslaget for det samiske i Tromsø handlar om “prototypiske mekanismer i en postkolonial virkelighet”; representantar for den tidlegare kolonimakta opplever det som trugande at dei kan komme til å bli identifiserte med den kolonialiserte. Det er ikkje usannsynleg at Puzey har rett i at den eksisterande skiltinga i Tromsø har vore ukontroversiell fordi det av mange har blitt tolka som skilting på vegner av regionen meir enn på vegner av byen. Da det plutsleg blei aktuelt å innlemme Tromsø kommune i forvaltningsområdet, skulle Tromsø ein gang for alle bli Romsa suohkan / Tromsø kommune, med andre ord “bli samisk”. *Det* var noko nytt. Vi må heller ikkje gløyme at den politiske høgrefløya under valkampen i 2011 gikk høgt ut med sterkt misvisande og udokumenterte tal om kva ei slik innlemming ville ha å seie for ein allereie hardt pressa kommuneøkonomi.

Slik vi ser det, er det djupt beklageleg at kommunen trekte tilbake søknaden om å få Tromsø innlemma i det samiske forvaltningsområdet. Det er ei mykje sterkare symbolhandling å trekkje tilbake ein søknad enn å la vere å søkje. For den enkelte byborgaren ville Tromsø som forvaltningsområde-by ikkje vere stort annleis enn slik byen er no. Men for dei derimot som har bruk for ymse tenestar på samisk i Tromsø, ikkje minst garantert og stabil opplæring i og på samisk i Tromsø-skolen, ville innlemming i forvaltningsområdet gjere stor forskjell.

Vi vel å tru at Tromsø ikkje har blitt mindre raus og inkluderande. Vi veit at arven etter fornorskingstida framleis verkar sterkt i mange lokal-samfunn i Nord-Norge, òg i urbane kontekstar, tydelegvis. Vi veit òg at Tromsø ikkje ville blitt samisk ved ei innlemming i det samiske

forvaltningsområdet; Tromsø *er* allereie samisk og har vore det i fjern fortid. Spørsmålet er heller korleis byen på best muleg måte kan leggje til rette for at samane i Tromsø skal kunne ta vare på språk og kultur i framtida. Vi vel òg å tru at der Gáivuotna-Kåfjord på eit tidspunkt kanskje måtte lære av Tromsø, så kan Tromsø no lære av Gáivuotna-Kåfjord: Av og til må det kanskje bli verre før det kan bli betre. Dei sterke konfliktane i Kåfjord-samfunnet på 1990-talet, mellom anna skilt-vandalismen, genererte sosiale endringar på rekordtid som gjer at kommunen i dag blir omtala som ein eksempelkommune når det gjeld revitalisering av den samiske språk- og kulturarven.

Puzey (2012:143–144) understreker nettopp korleis konflikthar rundt representasjonen av minoritetsspråk i lingvistiske landskap kan fungere som ein katalysator for positiv endring:

As the appearance of minority languages in the LL [linguistic landscape] so often inspires debate and frequently becomes a major *topos* of language activism or campaigning, it can act as a catalyst for challenging negative stereotypes or old prejudices and for other developments of direct benefit to the language.

– og, vil vi tilføye som enda viktigare, endringar som direkte kan betre situasjonen for minoritetsspråkbrukarane sjølv! Det er faktisk grunn til å håpe at debatten om innlemming av Tromsø i forvaltningsområdet for samisk språk vil resultere i ei positiv utvikling for samar både i Tromsø og i andre norske byar. Debatten gjekk nemleg ikkje upåakta hen på sentralt myndighetsnivå. Statsråd Rigmor Aasrud har skrive innlegg der ho argumenterer for utviding av forvaltningsområdet (Aasrud 2010) og også tematiserer samehetsen som blomstra opp etter dei samepolitiske initiativa i Tromsø seint i 2010 og i 2011 (Aasrud 2011). Tromsø-saka har utan tvil levert argument til den gjennomgangen av samelovens språkreglar som Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet no arbeider med (Aasrud 2012). Dei noverande språkreglane er framfor alt utforma med tanke på rurale samfunn og forholda der, ikkje minst når det gjeld byråkrati og skole. No ønskjer ein å gjere lovverket meir fleksibelt slik at det kan tilpassast lokale forhold utanfor forvaltningsområdet, også urbane stork der sær mange samar bur.

I så måte er det interessant at Puzey (2012:132) observerer at: "The language management developments in northern Norway indicate that many local top-down actors see the value of Sámi in the LL for the strengthening of regional identity, whereas some top-down actors on the national level act in a restrictive capacity." Det nasjonale makronivået ser no ut til å gå aktivt inn *for* skilting på samisk i Tromsø, tilliks med ei rekkje andre tiltak som kan verne og styrke samisk språk og kultur i

byområda. Ein gjennomgang av språkreglane med tanke på situasjonen for bysamane har ikkje minst vore eit ønskje på det samepolitiske grasrotnivået. Det er viktig å nemne at slett ikkje alle samar i Tromsø var positive til ei innlemming av kommunen i forvaltningsområdet med det noverande regelverket; mange såg ei innlemming på eit slikt grunnlag som ei reint symbolpolitisk handling, som ikkje ville gjere så stor forskjell sidan spriket mellom ideal og verkelegheit rett og slett ville bli for stort (Myrvoll 2012). Framtida vil gi oss svaret på kva utfallet av desse spennande prosessane blir.

Stadnamn, gateskilt og opplysningsskilt på bygningar gjer meir enn å gje faktisk og praktisk informasjon. Som vi har sett, er den måten vi organiserer det rommet på som vi lever og andar i, med på å konstruere identitet og sosial orden. Språkideologiar set djupe spor i våre visuelle omgjevnader, og folk synest vere svært medvetne om dette:

Each society's 'moral order' is reflected in its spatial order and in the language and imagery by which the spatial order is represented. Conversely, the social is spatially constituted, and people make sense of their social identity in terms of their environment. Their place of residence offers a map to their place in society; [...] (Mills 1993:150, sitert i Jaworsky og Thurlow 2010:5–6).

Det denne saka så tydeleg viser, er kor sterkt og kor djupt knytt til identitet vårt heimlege semiotiske landskap er, men dermed også i kor stor grad sosial struktur og makt står på spel i denne saka. Maktaspektet vil vi gjerne komme nærmare tilbake til framtidige semiotiske landskapsanalysar.

Figur 20: Skulptur av Gitte Dæhlin på Universitetsbiblioteket i Tromsø.

Referansar

- Backhaus, Peter. 2007. *Linguistic Landscapes: A Comparative Study of Urban Multilingualism in Tokyo*. Multilingual Matters, Clevedon.
- Bull, Tove. 2012. 'Against the mainstream: universities with an alternative language policy,' *International Journal of the Sociology of Language* 216 (2012), 55–73.
- Bull, Tove & Anna-Riitta Lindgren. 2009. 'Einspråklegheit kan bøtast,' i Tove Bull & Anna-Riitta Lindgren (red), *De mange språk i Norge. Flerspråklighet på norsk*, Novus forlag, Oslo, 7–28.
- Forskrift til samelovens språkregler*. Lovdata. Lasta ned 14. januar 2011 frå:
<http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20030107-0013.html>
- Handlingsplan for samisk språk ved Universitetet i Tromsø*. 1995.
- Hiss, Florian. 2012a. 'Tromsø som samisk by? – Språkideologier og medienes rolle i språkdebatten,' *Nordlit* 30, 2012, 111–127.
- Hiss, Florian. 2012b. 'Tromsø as a "Sámi Town"? – Language ideologies, attitudes, and debates surrounding bilingual language policies,' *Language Policy*, DOI 10.1007/s10993-012-9254-7
- Hult, Francis M. 2009. 'Language ecology and linguistic landscape analysis,' i Elana Shohamy & Durk Gorter (eds) *Linguistic Landscape: Expanding the Scenery*, Routledge, London, 88–104.

SPRÅKPOLITIKK OG (U)SYNLEGGJERING I DET SEMIOTISKE LANDSKAPET
PÅ UNIVERSITETET I TROMSØ

- Jaworski, Adam & Crispin Thurlow (eds). 2010. *Semiotic Landscapes. Language, Image, Space*, Continuum, London – New York.
- Kallen, Jeffrey. 2010. 'Changing Landscapes: Language, Space and Policy in the Dublin Linguistic Landscape,' i Adam Jaworski & Crispin Thurlow (eds) *Semiotic Landscapes: Language, Image, Space*, Continuum, London – New York, 41–58.
- Landry, Rodrigue & Richard Y. Bourhis. 1997. 'Linguistic landscape and ethno-linguistic vitality: An empirical study,' *Journal of Language and Social Psychology*, 16, 1, 23–49.
- Linkola, Inker-Anni. 2010. 'Sámi language in the linguistic landscape at upper secondary schools,' foredrag på Sosiolingvistisk PhD-seminar ved Sámi allaskuvla / Samisk høgskole, Kautokeino, 5. oktober 2010.
- Lov om sametinget og andre samiske rettsforhold*. Lovdata. Lasta ned 14. januar 2011 frå:
<http://www.lovdata.no/all/tl-19870612-056-003.html>
- Marten, Heiko F., Luk Van Mensel & Durk Gorter. 2012. 'Studying Minority Languages in the Linguistic Landscape,' i Durk Gorter, Heiko F. Marten & Luk Van Mensel (eds) *Minority Languages in the Linguistic Landscape*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 1–15.
- Mills, Caroline. 1993. 'Myths and meanings of gentrification,' i James S. Duncan & David Ley (eds) *Place/Culture/Representation*, Routledge, London, 149–170.
- Mjøs, Ole D. 2003: 'Kjære vakre, fine, varme, elleville Tromsø!' i Yngve Olsen Sæbbe, *Tromsø. En kjærlighetserklæring i bilder og ord*, Bladet Nordlys, Tromsø.
- Myrvoll, Marit. 2012. Tromsø som samisk kommune. Innlegg på seminaret "Språkleg mangfald i Tromsø" (Forskingsdagane 2012) på Tromsø bibliotek 26. september 2012, arrangert av forskargruppa Språk og samfunn, Institutt for språkvitskap, Universitetet i Tromsø.
- Mæhlum, Brit. 2012. 'Stigma og stolthet. Samisk identitetsforvaltning i det seinmoderne samfunnet,' i Unn Røyneland & Hans-Olav Enger (red) *Fra holtijaR til holting. Språkhistoriske og språksosiologiske artikler til Arne Torp på 70-årsdagen*, Novus forlag, Oslo, 239–252.
- Olsen, Per Kristian. 2012. *Tilbakeslaget. Tromsø og de fem hersketeknikkene*. Dokumentarfilm vist på NRK1 onsdag 28. november.
- Pedersen, Aud-Kirsti. 2009. 'Haldningar til offentlig bruk av minoritetsspråklege stadnamn i Norge,' i Lars-Erik Edlund & Susanne Haugen (red) *Namn i flerspråkiga och mångkulturella miljöer: Handlingar från NORNA:s 36:e symposium i Umeå 16–18 november 2006*, Umeå universitet, Institutionen för språkstudier, Umeå.
- Pietikäinen, Sari, Pia Lane, Hanni Salo & Sirkka Laihiala-Kankainen. 2011. 'Frozen actions in the Arctic linguistic landscape: a nexus analysis of language processes in visual space,' *International Journal of Multilingualism*, 8:4, 277–298.
- Puzey, Guy. 2007. *Planning the Linguistic Landscape: A Comparative Survey of the Use of Minority Languages in the Road Signage of Norway, Scotland and Italy*, University of Edinburgh Press, Edinburgh.

- Puzey, Guy. 2009. 'Opportunity or threat? The role of toponyms in the linguistic landscape,' i Wolfgang Ahrens, Sheila Embleton & André Lapierre (eds) *Names in Multi-Lingual, Multi-Cultural and Multi-Ethnic Contact: Proceedings of the 23rd International Congress of Onomastic Sciences*, York University, Toronto, 821–827.
- Puzey, Guy. 2012. 'Two-Way Traffic: How Linguistic Landscapes Reflect and Influence the Politics of Language,' i Durk Gorter, Heiko F. Marten & Luk Van Mensel (eds) *Minority Languages in the Linguistic Landscape*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 127–147.
- Salo, Hanni. 2012. 'Using Linguistic Landscape to Examine the Visibility of Sámi Languages in the North Calotte,' i Durk Gorter, Heiko F. Marten & Luk Van Mensel (eds) *Minority Languages in the Linguistic Landscape*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 243–259.
- Solstad, Karl Jan, Aíla Márge Varsi Balto, Vigdis Nygaard, Eva Josefsen og Marit Solstad. 2012. *Samisk språkundørsøkelse 2012*, NF-rapport nr. 7/2012, Nordlandsforskning, Bodø.
- Språkpolitiske retningslinjer ved Universitetet i Tromsø*. 2007. Lasta ned 14. januar 2011 frå:
http://www2.uit.no/ikbViewer/page/ansatte/organisasjon/artikkel?p_document_id=65917&p_dimension_id=88200&p_menu=42427&p_lang=2
- Statistisk sentralbyrå (SSB): Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre etter landbakgrunn og kommune. 1. januar 2012. Absolutte tall og prosent. Tabell 9, frigjeve 26. april 2012. Lasta ned 14. november 2012 frå:
<http://www.ssb.no/innvbef/tab-2012-04-26-09.html>
- Samisk strategiplan for Universitetet i Tromsø 2000–2010*. Lasta ned 14. januar 2011 frå:
<http://www.sami.uit.no/sdg/strategiplan/>
- Tromsø kommune. 'Tromsø mer internasjonal,' publisert 6. september 2011, lasta ned 14. november 2012 frå:
<http://www.tromso.kommune.no/tromsoe-mer-internasjonal.4955734-110070.html>
- Tromsø kommune. 'Sofie ble nummer 70 000,' publisert 24. september 2012. Lasta ned 14. november 2012 frå:
<http://www.tromso.kommune.no/sofie-ble-nummer-70-000.5094431-110070.html>
- Aasrud, Rigmor. 2010. Samisk og norsk side om side. Kronikk i *Dagsavisen Nordlys*, 8. desember 2010.
- Aasrud, Rigmor. 2011. Et samfunn med det samisk og norske side om side. Kronikk i *iTromsø*, 29. mars 2011.
- Aasrud, Rigmor. 2012. Samisk for fremtiden. Kronikk i *Dagsavisen Nordlys*, 25. juni 2012.